

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 marca 2012r.

Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów

w składzie:

Przewodniczący: SSO Witold Rękosiewicz

Protokolant: Piotr Grzywacz

po rozpoznaniu w dniu 15 marca 2012r. w Warszawie na rozprawie

sprawy z powództwa (...) z siedzibą w P.

przeciwko (...) z/s w P.

o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone

I. Uznaje za niedozwolone i zakazuje (...) z/s w P. wykorzystywania w umowach z konsumentami postanowień wzorca umowy o treści:

1. „W przypadku rezygnacji z kontynuowania nauki na uczelni po terminie, o którym w ustępie 1, Student jest zobowiązany do zapłaty Uczelni opłat, o których mowa w niniejszym paragrafie (...)”,

2. „Uczelnia może rozwiązać umowę w trybie natychmiastowym, w każdym czasie, bez zachowania okresu wypowiedzenia, w następujących przypadkach: a) Student zalega z płatnościami z tytułu jakichkolwiek opłat lub odsetek ustawowych za zwłokę z tytułu nieterminowego ich wnoszenia(...)”,

3. „Uczelnia może rozwiązać umowę w trybie natychmiastowym, w każdym czasie, bez zachowania okresu wypowiedzenia, w następujących przypadkach:(...) d) Student działa w sposób niegodny”,

4. „W przypadku rezygnacji z nauki na uczelni przed rozpoczęciem roku akademickiego, Student jest zobowiązany do zapłaty opłaty, której wysokość jest uzależniona od liczby dni pozostałych do rozpoczęcia roku akademickiego:

- powyżej 30 dni – 50% wysokości półrocznego czesnego,

- od 30 do 15 dni – 70% wysokości półrocznego czesnego,

- od 14 do 1 dnia – 90% wysokości półrocznego czesnego.”

II. Zasądza od (...) z/s w P. na rzecz

(...) z/s w P. kwotę 1440 zł (jeden

tysiąc czterysta czterdzieści) tytułem kosztów zastępstwa procesowego,

III. Obciąża (...) z/s w P. kwotą 2400 zł (dwa tysiące czterysta) tytułem stałej opłaty sądowej od czterech pozwów i nakazuje pobranie tej kwoty na rzecz Skarbu Państwa- Kasa Sądu Okręgowego w Warszawie

IV. Zarządza publikację prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt (...)z/s w P..

SSO Witold Rękosiewicz

Sygn. Akt XVII AmC 3744/10

UZASADNIENIE

Powód (...) z siedzibą w P. pozwami z dnia 21 grudnia 2010 r. wniósł o uznanie za niedozwolone i zakazanie pozwanemu (...) w P. wykorzystywania w umowach z konsumentami następujących postanowień wzorca umownego pod nazwą „Umowa o nauczanie nr.../2010” stosowanego przez pozwanego przy wykonywaniu działalności gospodarczej w brzmieniu:

1. „W przypadku rezygnacji z kontynuowania nauki na uczelni po terminie, o którym mowa w ustępie 1, Student jest zobowiązany do zapłaty Uczelni opłat, o których mowa w niniejszym paragrafie (...)”.
2. „Uczelnia może rozwiązać umowę w trybie natychmiastowym, w każdym czasie, bez zachowania okresu wypowiedzenia, w następujących przypadkach a) Student zalega z płatnościami z tytułu jakichkolwiek opłat lub odsetek ustawowych za zwłokę z tytułu nieterminowego ich wnoszenia (...)”.
3. „Uczelnia może rozwiązać umowę w trybie natychmiastowym, w każdym czasie, bez zachowania okresu wypowiedzenia, w następujących przypadkach: (...) d) Student działa w sposób niegodny”
4. „W przypadku rezygnacji z nauki na uczelni przed rozpoczęciem roku akademickiego, Student jest zobowiązany do zapłaty opłaty, której wysokość jest uzależniona od liczby dni pozostałych do rozpoczęcia roku akademickiego:
 - powyżej 30 dni – 50% wysokości półrocznego czesnego,
 - od 30 dni do 15 dni – 70% wysokości półrocznego czesnego
 - od 14 dni do 1 dnia – 90% wysokości półrocznego czesnego”.

W uzasadnieniu powód zarzucił, iż kwestionowane postanowienia wzorca stosowanego przez pozwanego są sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszają interesy konsumentów. Stanowią więc niedozwolone klauzule umowne w rozumieniu art. 385¹ § 1kc.

Odnosnie pierwszego kwestionowanego postanowienia powód wskazał, iż przewiduje ono nałożenie na konsumentów obowiązku zapłaty wynagrodzenia pomimo braku korzystania z usług pozwanego.

Drugie kwestionowane postanowienie przewiduje w ocenie powoda uprawnienie przedsiębiorcy do natychmiastowego rozwiązania umowy w przypadku gdy student nie zapłaci w terminie czesnego – bez wprowadzenia wymogu uprzedniego wezwania do zapłaty z wyznaczeniem dodatkowego terminu i zagrożeniem, że brak zapłaty spowoduje rozwiązanie umowy.

Trzecie z kwestionowanych w pozwie postanowień umownych stanowi w ocenie powoda niedozwoloną klauzulę umowną, z uwagi na fakt, iż przewiduje uprawnienie przedsiębiorcy do natychmiastowego rozwiązania umowy w przypadku gdy „student działa w sposób niegodny”. W ocenie powoda określenie to jest niejasne i postanowienie nie precyzuje kto miałby o rzekomej niegodności decydować. Ponadto powód zarzucił, iż pozwany nie wprowadził nawet wymogu uprzedniego wezwania do zaprzestania „niegodnego” zachowania z zagrożeniem, że dalsze takie „niegodne” zachowanie spowoduje rozwiązanie umowy.

Czwartemu z kwestionowanych postanowień powód zarzucił natomiast, iż przewiduje ono zryczałtowane i rażąco wygórowane odstępne.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa, zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów procesu wraz z kosztami zastępstwa procesowego według norm przepisanych, przeprowadzenie dowodów wnioskowanych w treści uzasadnienia pisma procesowego oraz o przeprowadzenie rozprawy pod nieobecność powoda.

Pozwany zgłosił również formalny zarzut braku legitymacji czynnej po stronie powoda wynikający z art. 479³⁸ kpc. W ocenie pozwanego powód nie kwalifikuje się do żadnej z grup legitymowanych w/w przepisem z uwagi na fakt, iż jest on osobą prawną (stowarzyszeniem). Ponadto, z treści pozwu nie wynika, iż powód jest organizacją społeczną do której zadań statutowych należy ochrona interesów konsumentów. Do pozwu nie został też załączony statut stowarzyszenia, a powód nie posługuje się nawet numerem pod którym jest zarejestrowany w Krajowym Rejestrze Sądowym.

Odnośnie postanowień z punktu pierwszego, drugiego i czwartego pozwu pozwany wskazał, iż w jego ocenie nie stanowią one klauzul abuzywnych. Stwierdził, iż stosuje te zapisy jedynie w celach prewencyjnych oraz odszkodowawczych.

Wskazał, iż pozwany jest niepubliczną uczelnią wyższą finansowaną ze środków własnych, a jedynym źródłem pokrywania kosztów działalności uczelni pozwanego są wpływy z opłat uiszczanych przez studentów z tytułu zawieranych umów o nauczanie. Jako dowód na powyższą okoliczność powód wskazał zeznania świadka T. S. – założyciela uczelni i jej pracownika na stanowisku Kanclerza.

Podniósł również, iż każdy kandydat na studenta uczelni jest szczegółowo informowany o zasadzie odpłatności nauki w (...) i ma możliwość swobodnego zapoznania się ze wzorem umowy o nauczanie. Przyjąć zatem należy, iż podpisując umowę dobrowolnie przyjmuje na siebie obowiązki zapłaty opłat, o których mowa w przedmiotowych postanowieniach.

Zaznaczył, iż ilość podpisanych umów jest dla pozwanego wyznacznikiem wielkości środków finansowych i organizacyjnych jakie musi zaangażować w celu prowadzenia działalności uczelni w danym roku akademickim. W przypadku wycofania się studenta z kontynuowania nauki pozwany częściowo traci źródło finansowania działalności uczelni. Konsekwencją masowego „porzucania” nauki przez studentów byłaby dezorganizacja pracy całej uczelni. Jako dowód na powyższą okoliczność pozwany również wskazał zeznania świadka T. S..

W ocenie pozwanego w tych okolicznościach konieczne jest istnienie w umowie o nauczanie postanowień, które z jednej strony mają za zadanie zwrócić uwagę studenta na wagę decyzji o rozpoczęciu studiów na uczelni pozwanego a ponadto zapewniają prawo pozwanego do domagania się rekompensaty pieniężnej od studenta rezygnującego z wykonania umowy. Istotne jest bowiem to, iż z chwilą podpisania przedmiotowej umowy o nauczanie relacja między studentem a uczelnią pozwanego staje się stosunkiem cywilnoprawnym regulowanym zapisami umowy.

Odnosząc się do zarzutów podniesionych w uzasadnieniu pozwu pozwany wskazał na ich bezpodstawność i lakoniczność. Stwierdził, iż kwestionowane postanowienie nie narusza interesów konsumentów, a już na pewno nie robi tego w sposób rażący. Wskazał na brak zrozumienia przez powoda zasad funkcjonowania niepublicznej uczelni wyższej, która co prawda nie jest podmiotem nastawionym na zysk, ale jak większość uczestników życia gospodarczego jest zmuszona do samodzielnego ponoszenia kosztów swojej działalności.

Odnośnie postanowienia z punktu trzeciego pozwu pozwany wskazał, iż w jego ocenie nie stanowi ono klauzuli abuzywnej. Postanowienie to ma jedynie cele prewencyjne i wychowawcze. Zapis ten ma na celu dbałość o wysoki poziom moralny osób, które podejmują naukę w pozwanej uczelni. Zaznaczył, iż w dziesięcioletniej historii istnienia uczelni nie zdarzyło się by zaistniała konieczność skorzystania z tego przepisu, a zatem jego funkcja prewencyjna znajduje zastosowanie. Jako dowód na powyższe okoliczności pozwany także wskazał zeznania świadka T. S..

Pozwany jeszcze raz podkreślił, iż każdy kandydat na studenta uczelni jest szczegółowo informowany o zasadach studiowania w (...) i ma możliwość swobodnego zapoznania się ze wzorem umowy o nauczanie. Przyjąć zatem należy, iż podpisując umowę dobrowolnie przyjmuje na siebie obowiązki wynikające z całej umowy.

W pismach procesowych z dn. 31.03.2011 r. powód podniósł, iż pozwany przyznał, że wykorzystywał w obrocie z konsumentami zakwestionowane klauzule umowne i podtrzymał w całości wszystkie żądania pozwu.

Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów ustalił i zważył co następuje:

Bezspornym jest, iż pozwany w prowadzonej działalności gospodarczej wykorzystywał przytoczone w pozwie postanowienie umowne. Pozwany temu nie zaprzeczył. Nie zarzucił też niezgodności cytowanych postanowień z treścią stosowanego wzorca umownego. W związku z tym, okoliczności te należało uznać za przyznane w świetle art. 230 kpc. Pozwany nie twierdził również, że kwestionowane postanowienia były przedmiotem uzgodnień z kandydatami na studentów (konsumentami).

W postępowaniu o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone przedmiotem oceny Sądu jest, czy zawarte we wzorcach, kwestionowane postanowienia kształtują prawa i obowiązki konsumenta w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz czy skutkiem tego dochodzi do rażącego naruszenia interesów konsumentów. Nie dotyczy to jednak postanowień regulujących główne świadczenia stron, jak cena lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Decydujące znaczenie dla abuzywności tych postanowień ma fakt, czy zostały uzgodnione w sposób indywidualny. W przedmiotowej sprawie, jak wskazano powyżej, nie mamy do czynienia z uzgodnieniem indywidualnym.

Przesłankami abuzywności postanowień wzorca umownego jest zgodne z brzmieniem art. 385¹ § 1 kc ich sprzeczność z dobrymi obyczajami i rażące naruszenie interesów konsumenta. Istotą dobrych obyczajów jest szeroko rozumiany szacunek dla drugiego człowieka. W stosunkach z konsumentami powinien wyrażać się on właściwym informowaniem o wynikających z umowy uprawnieniach, niewykorzystywaniem uprzywilejowanej pozycji profesjonalisty przy zawieraniu umowy i jej realizacji, rzetelnym traktowaniu konsumenta jako równorzędnego partnera umowy. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami można więc uznać działania zmierzające do niedoinformowania, dezorientacji, wywołania błędnego przekonania u konsumenta, wykorzystania jego niewiedzy lub naiwności, ukształtowania stosunku zobowiązaniowego niezgodnie z zasadą równorzędności stron (tak M. Śmigiel – Wzorce s. 360). Chodzi więc o działanie, które potocznie określane jest jako nieuczciwe, nierzetelne, odbiegające in minus od przyjętych standardów postępowania.

Klauzula generalna wyrażona w art. 385¹ § 1 k c uzupełniona została listą niedozwolonych postanowień umownych zamieszczoną w art. 385³ k c. Obejmuje ona najczęściej spotykane w praktyce klauzule uznane za sprzeczne z dobrymi obyczajami zarazem rażąco naruszające interesy konsumenta. Ich wspólną cechą jest nierównomierne rozłożenie praw, obowiązków czy ryzyka między stronami prowadzące do zachwiania równowagi kontraktowej. Są to takie klauzule, które jedną ze stron (konsumenta) z góry w oderwaniu od konkretnych okoliczności stawiają w gorszym położeniu. Wyliczenie to ma charakter niepełny, przykładowy i pomocniczy. Funkcja jego polega na tym, że zastosowanie we wzorcu umowy postanowień odpowiadających wskazanym w katalogu znacząco ułatwić ma wykazanie, że spełniają one przesłanki niedozwolonych postanowień umownych objętych klauzulą generalną art. 385¹ § 1 k c. W razie wątpliwości ciężar dowodu, że dane postanowienia nie spełniają przesłanek klauzuli generalnej spoczywa na przedsiębiorcy. – art. 385¹ § 4 k c. Aby uchylić domniemanie, że klauzula umowna zgodna z którąś z przykładowych klauzul wymienionych w art. 385³ k c. jest niedozwolonym postanowieniem umownym należy wykazać, że została ona uzgodniona indywidualnie lub, że nie kształtuje praw i obowiązków konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami rażąco naruszając ich interesy mimo swego „niedozwolonego” brzmienia tzn nie spełnia przesłanek z art. 385¹ § 1 k c. Dopiero po wykazaniu tej drugiej okoliczności może dojść do uchylenia domniemania abuzywności.

Oceniając, w świetle powyższego pierwsze i czwarte z kwestionowanych postanowień stwierdzić należy, iż stanowią one typowe klauzule abuzywne, albowiem przewidują na konsumentów obowiązek zapłaty wynagrodzenia pomimo braku świadczenia wzajemnego ze strony pozwanego.

Szczególnie krzywdzący jest w ocenie Sądu obowiązek zapłaty przez studenta zryczałtowanego i rażąco wygórowanego odstępnego w przypadku rezygnacji z nauki na uczelni przed rozpoczęciem roku akademickiego.

Na mocy spornego postanowienia w takiej sytuacji pozwany uprawniony jest do zatrzymania jednostronnie z góry określonej części zapłaconej przez konsumenta należności. Wysokość zatrzymanej kwoty uzależniona jest w sposób nieuzasadniony od terminu rezygnacji studenta z kontynuowania nauki i jest tym wyższa, im bliżej terminu rozpoczęcia roku akademickiego.

Z treści wzorca nie wynika, aby na wysokość zatrzymanej kwoty miały wpływ inne okoliczności jak np.:

- nadzwyczajne, losowe przyczyny zmuszające studenta do rezygnacji z nauki lub inne okoliczności występujące po jego stronie,
- możliwość przyjęcia na jego miejsce kolejnego studenta,
- wysokość faktycznie poniesionych przez pozwanego kosztów związanych z przygotowaniem nauki,
- koszty poniesione przez pozwanego wynikające z rezygnacji studenta z nauki
- atrakcyjność nauki na danym kierunku studiów

Taka konstrukcja skutków odstąpienia wskazuje, że rozłożenie praw i obowiązków stron umowy jest nierównomierne. Pozwanemu służy prawo do zatrzymania kwoty, co do której zasady określania jej wysokości sam jednostronnie z góry ustalił. Ponadto wysokość zatrzymanej kwoty nie jest w żaden sposób uzasadniona i powiązana z informacją o poniesionych przez pozwanego kosztach. Ta okoliczność prowadzi do wniosku, że wysokość kwoty, od której zwrotu pozwany jest zwolniony nie znajduje odzwierciedlenia w poniesionych przez niego kosztach i nie jest uzależniona od ich wysokości.

Szczególnie rażąco niesprawiedliwe jest rozłożenie w/w praw i obowiązków w sytuacji, gdy student rezygnuje z nauki na 14 i mniej dni przed jej rozpoczęciem. W takiej sytuacji pozwany uprawniony jest do zatrzymania 90% czesnego opłaconego przez studenta. Zważywszy, że niektóre kierunki studiów są szczególnie preferowane przez studentów nie można wykluczyć, że pozwany będzie miał możliwość natychmiastowego znalezienia innego klienta na miejsce osoby rezygnującej z nauki. W takiej sytuacji pozwany uzyskuje w sposób nieuzasadniony niemal dwukrotne świadczenie mimo nie zwiększenia zakresu świadczenia własnego.

W świetle powyższego należy stwierdzić, że kwestionowane postanowienie jest odzwierciedleniem przykładowych klauzul abuzywnych wymienionych w art. 385³ pkt 12 i 17 kc. Wyłącza bowiem obowiązek zwrotu konsumentowi należności za świadczenie nie wykonane w całości lub w części w przypadku rezygnacji konsumenta z udziału w imprezie turystycznej. Nakłada jednocześnie na konsumenta, który odstąpił od umowy obowiązek zapłaty rażąco wygórowanej kary umownej.

Drugie i trzecie z kwestionowanych postanowień przewidują natomiast uprawnienie przedsiębiorcy do natychmiastowego rozwiązania umowy w przypadku gdy student nie zapłaci w terminie czesnego lub też w przypadku gdy „student działa w sposób niegodny” – bez wprowadzenia wymogu uprzedniego wezwania do zapłaty, czy zaprzestania niegodnego zachowania z wyznaczeniem dodatkowego terminu i zagrożeniem, że brak reakcji na powyższe spowoduje rozwiązanie umowy. Ponadto, postanowienie z punktu trzeciego pozwu, poprzez zastosowanie niedookreślonego sformułowania „niegodności” przyznaje dodatkowo kontrahentowi konsumenta uprawnienie do dokonywania wiążącej interpretacji umowy.

Zważyć należało, że zgodnie z art. 385¹ § 1 kc niedozwolonymi postanowieniami umownymi są takie postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które nie zostały z nim uzgodnione indywidualnie, kształtują prawa i obowiązki

konsumentów w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami i nie dotyczą głównych świadczeń stron o ile postanowienia określające te świadczenia nie zostały sformułowane jednoznacznie.

Jak wynika z materiału sprawy treść wzorca zawierająca kwestionowane klauzule nie jest indywidualnie konsultowana i ustalana z konsumentami korzystającymi z usług pozwanego.

Jak wykazano, zakwestionowane klauzule są nierzetelne i nieuczciwe a zatem sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy konsumentów. Jednocześnie kwestionowane postanowienia dotyczą kwestii odstąpienia od umowy a zatem nie odnoszą się do głównych świadczeń stron umowy. Oznacza to, że spełnione są wszystkie określone w art. 385¹ § 1 kc przesłanki uznania kwestionowanych klauzul umownych za niedozwolone.

Sąd oddalił wniosek strony pozwanej o dopuszczenie dowodów wskazanych w odpowiedzi na pozew uznając, iż w warunkach dokonywania abstrakcyjnej oceny kwestionowanych postanowień dopuszczenie tych dowodów nie miało wpływu na rozstrzygnięcie przedmiotowej sprawy.

Okoliczności, które miały być przedmiotem dowodu, nie były kwestionowane przez powoda i nie mogły też stanowić uzasadnienia dla stosowania przez pozwanego klauzul o charakterze naruszającym interesy konsumentów.

Mając na uwadze powyższe okoliczności Sąd Okręgowy uznając, iż kwestionowane postanowienia wzorca umownego stosowane przez pozwanego spełniają przesłanki klauzuli niedozwolonej (art. 385¹ § 1 k c) zakazał ich wykorzystywania w obrocie (art. 479⁴² § 1 kpc).

O obciążeniu pozwanego stałą opłatą sądową od czterech pozwów orzeczono na podstawie art. 26 ust 1 pkt 6 w zw. z art. 113 ust. 1 oraz art. 96 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. nr 167, poz. 1398).

O kosztach zastępstwa procesowego orzeczono na podstawie art. 98 kpc stosownie do wyniku sporu.

O publikacji prawomocnego wyroku w Monitorze Sądowym i Gospodarczym na koszt pozwanego zarządzono na zasadzie art. 479⁴⁴ kpc.

SSO Witold Rękosiewicz